УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ

Блашків О. В.,
к. філол. н., доцент кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства ТНЕУ

ПРОБЛЕМИ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА РІЗНИХ ДІЛЯНКАХ ОСВІТИ У ПОЄДНАННІ З МОВНИМ ВИХОВАННЯМ

На сучасному етапі індивідуальне мовлення – це своєрідна візитна картка кожної людини, яка інформує про її освіченість, інтелект, ерудицію, моральні та життєві принципи і настанови. Мова давно є геополітичним чинником.

Основи мовної культури закладаються у дошкільному та шкільному вихованні. Тут формується мовний етикет, засвоюються зразки мовної поведінки, відшліфовані в процесі культурного спілкування носіїв мови.

Найважливіші уміння й навички, що складають основу мовленнєвої компетенції, сформульовані у Концепції навчання державної мови в школах України. Визначений Концепцією підхід до вивчення мови видається як пояснювально-ілюстративний тип навчання, а мав би бути зміненим на діяльно-проблемний.

Наше суспільство, котре відчуває гостру потребу в глобальному реформуванні всіх без винятку ділянок свого життя, насправді проявляє в цьому плані певну загальмованість, якийсь сомнамбулізм. Причин такого стану багато. Вони – системні.

Міністр освіти Лілія Гриневич у своїх публічних виступах почала наголошувати: зміст освіти сучасної середньої школи потребує суттєвого, майже революційного оновлення. І вказала на причини та стратегічні напрями такого реформування, які, до речі, давно й добре усвідомлені в «просунутих» освітніх системах, але тільки зараз озвучуються у нас: 1) потреба в зубрінні, в запам’ятовуванні різної інформації, яку вимагали досі існуючі навчальні програми, залишилася позаду; це – пройдений етап, бо в сучасних умовах будь-яку інформацію легко здобути з інтернету за лічені секунди; 2) сьогодні школа має озброювати учня компетенціями – тобто тими знаннями і практичними уміннями, які будуть необхідні йому в XXI столітті.

Вивчати та аналізувати визначені завдання можна з різних поглядів, але хотілося б звернути увагу на те, що втілення фахових знань спеціаліста залежатиме від рівня мовної підготовки. Виявом мовленнєвої культури у професійній діяльності, в ділових стосунках є, безперечно, знання офіційно-ділового та наукового стилів і вміння ними послуговуватись.

На жаль, чинні шкільні програми з української мови не передбачають вивчення учнями стилів мови в усій їх повноті й різноманітності. Знайомство учнів зі стильовою диференціацією мови закінчується запам’ятовуванням назв

(інколи неповних і неточних) стилів та розглядом окремих їх зразків. Проте є й багато інших причин низького рівня сучасної ділової та наукової (усної і писемної) мови, зокрема:

1. Члени нашого суспільства не усвідомлюють, що знання мови і мовна грамотність є обов'язковими для досягнення високих щаблів у службовій кар'єрі; часто й майбутня професія не висуває таких вимог (головне, знати англійську!).

2. Невміння розрізняти явища, одиниці, структури двох і більше мов, які функціонують на одній території (суржик, калькування російських залайожених сталих словосполучень, мовних кліше).

3. Відсутність навичок користування довідковою літературою (словниками, енциклопедіями, довідниками тощо).

4. Шаблонність, несамостійність мислення, нетворчий підхід у розв'язанні різноманітних проблем як загального характеру, так і в офіційній та науковій галузях.

Навчальні курси, які раніше були введені до програм деяких вищих навчальних закладів (наприклад, основи діловодства, основи наукових досліджень тощо) не дають можливості усунути недоліки в культурі ділового та наукового мовлення окремого фахівця: вони, як правило, і не ставили такої мети, оскільки ґрунтувались на вивченні не мови ділових та наукових текстів, а їх структури. Як наслідок – часто спостерігаємо, наприклад, таку картину: фахівець із вищою освітою відчуває значні труднощі «вписування» конкретної інформації в структуру документа, вибору потрібного слова, словосполучення із низки варіативних, виявляє невміння враховувати конкретні чинники, що впливають на ситуацію спілкування. Тоді виникають різноманітні казуси, пов'язані з неправильним використанням термінів (зокрема, юридичні, конвенція чи угода), адміністративні інструкції- «кодування» (Відходи транспортуються спеціальними агрегатами до місця ліквідації їх), курйози у сесійних залах ВРУ (Ми дійшли консенсусу зі згоди) тощо.

Курс «Українська мова з професійним спрямуванням», уведений до навчальних планів внз з 2003 року і мав би посісти чільне місце у професійно-методичній підготовці майбутнього фахівця (адже успіх чи неуспіх випускника як спеціаліста значною мірою буде залежати від того, наскільки точно і правильно формулюватиме він свої думки, як умітиме враховувати ситуацію ділового спілкування) обмежений 15 годинами.

Піднесення культури мовлення, удосконалення етики спілкування – справа всього суспільства, усіх його функціональних важелів: виховних закладів, науки, школи, преси, радіо, телебачення. Нині багато представників творчої інтелігенції надто захопились політикою, розмінюючи талант на малопродуктивні засідання та взаємні звинувачення.

Культура мови – це не лише філологічна, й соціальна проблема: вона в той чи інший спосіб пов'язана з найрізноманітнішими видами комунікації в сучасному світі. Як соціолінгвістична, етнопсихолінгвістична дисципліна Культура мови залежить від мовної політики, суспільних функцій мови, поширення престижу літературної мови через освіту, театр, видавничу діяльність, засоби масової інформації.

У нас, на жаль, не було справжньої мовної політики у державі. Тому і рішення були половинчасті, не до кінця продумані. Саме тому сьогодні так гостро постає потреба у вивченні мовних ситуацій, що входять неодмінним компонентом у функціонування літературної мови як носія культурно мовної традиції і як форми соціальної престижності.

– Немає жодного державного органу, який би стежив за чистотою використання мови, в першу чергу – на телебаченні, в рекламних текстах, у вивісках і надписах, який виправляв хоча б найгрубіші граматичні помилки.

– Існує проблема неузгодженості рекламних текстів іноземних компаній механічно перекладених в основному з англійської та інших мов романо-германської групи, в яких слова не відміняються, з мовними правилами української мови.

– Недостатньо розвинута ділова та технічна українська мова.

– Розвиток української мови в останні десятиліття відбувався не настільки повноцінно, як розвиток інших мов, тому в ній відсутні деякі мовні звороти, притаманні їм, як наприклад форми тривалого часу, і тому мова виявилася не настільки збагаченою термінами та словами іншомовного походження, як інші мови, які за цей час розвивалися в більш сприятливих умовах.

Потреба цілеспрямованих зусиль і заходів держави та громадськості для підвищення авторитету української мови очевидна і нагальна. Передусім, це має бути ідеологія українського центризму. При центруванні, сфокусуванні уваги на цінностях національних ми вагоміше сприймаємося і світом (в тому числі, нашими ближчими сусідами, які вибудовують свою польськоцентричну ідеологію, румунськоцентричну ідеологію, російськоцентричну ідеологію). Сподіваймось, що зареєстровані у Верховній Раді три законопроекти про мову: №5556 «Про мови в Україні», №5669 «Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні» і №5670 «Про державну мову» наберуть чинності.

Народ наш має знати орієнтири. Але до простої людини треба достукуватись через «прості речі», через так званий «масмаркет», через сучасну культуру, соціальні мережі, масмедіа. Це можливо за проектами вищеназваних законів, які регулюють сферу культури, книговидання, телерадіомовлення, освіти, державної служби, судову гілку влади тощо, якими передбачено майже

повну українізацію медіа-простору, книговидання, кінематографа, реклами та культурного простору.

Нашому поколінню випало складне, але почесне завдання – відродження української мови, держави, нації. Висока культура мовлення пов'язана з культурою поведінки, з вихованням патріотичних прагнень кожної людини, з перетворенням населення України в її народ, у націю. І наш громадянський обов'язок – примноження цінностей духовної культури, постійна турбота про екологію мовного середовища.

Вількова Т. Т.,
ст.викладач кафедри документознавства,
інформаційної діяльності та українознавства ТНЕУ

МОВЛЕННЄВИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО ШКОЛЯРА

Ніяке інше вміння, яким може володіти людина, не дасть їй можливості з такою швидкістю зробити кар'єру і досягти визнання, як вміння добре говорити (Чонсі М. Деп'ю)

Сьогодні українська школа має формувати особистість, яка відзначалася б свідомим ставленням до рідної мови, мовленнєвою активністю на всіх етапах володіння мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу, високою культурою спілкування в різних життєвих ситуаціях, індивідуальною манерою спілкування. *У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти України, Національній доктрині розвитку освіти, Концепції мовної освіти 12-річної школи, Концепції виховання дітей і молоді в національній системі освіти наголошено на необхідності забезпечення в Україні прискореного, випереджувального, інноваційного розвитку освіти, формування в учнів комунікативної компетентності, яка охоплює не тільки знання мовної системи, володіння мовленням, а й дотримання правил мовленнєвої поведінки, соціальних норм мовленнєвого спілкування.* Для розв'язання цього завдання потрібно навчити учнів володіти різними видами мовленнєвої діяльності,що сприятиме виробленню вмінь і навичок створювати власні усні й письмові висловлювання, а також досягати взаєморозуміння між людьми в процесі спілкування.

Проблемі розвитку мовлення у навчально-виховному процесі надавали великого значення Ян Коменський, В. Сухомлинський, К. Ушинський, а також і наші сучасники В. Мельничайко, М. Пентилюк, Г. Сагач, Л. Скуратівський та ін. У їхніх працях наголошується на потребі формування в школярів культури спілкування як складника успішного мовлення, містяться цінні методичні рекомендації.